

DOI: 10.7596/taksad.v3i1.304

Azərbaycan'ın İlk Savaş Pilotu Ferruh Ağa Gayıbov

Şemistan NEZİRLİ *

Çev.: Muhammet KEMALOĞLU**

Öz

Ferruh Ağa Gayıbov Azerbaycanlı ilk savaş pilotudur. İlya Muromets №16 adlı bombardıman uçağının personelidir. I.Dünya Savaşına katılmıştır. Çar ordusunda “Topçuların Tanrısı” diye kabul edilen Aliğa Şihlinski'nin de akrabasıdır. Ferruh Ağa 2 Ekim 1891'de, Kazak ilinin Sınır Salahlı köyünde doğmuştur. Tiflis Askeri Okulunda okur. Üsteğmen rütbesinde iken 12 Eylül 1916'da Batı cephesi karargâhının emri ile Borına'ya saldırır, Almanların mevzilerini ve mevkillerini bombalar. Onun uçağına doğru 4 alman savaş uçağı saldırıya geçer. Gayıbov onların üçünü imha eder ancak uçağının aldığı darebeden dolayı yere çırparak hayatını kaybeder. Şemistan Nəzirli'den yaptığımız “Azərbaycanın İlk Hərbi Təyyarəçisi Ferruh Ağa Gayıbov” adlı bu çeviri eser Ferruh Ağa Gayıbov'u tarihin derin sayfalarından çıkarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ferruh Gayıbov, Pilot, I. Dünya Savaşı, Aliğa Şihlinski, Gayıbovlar, Batı Cephesi.

* Şemistan Emiraslan Oğlu Nezirli, Tertibat Orhan Bedelov, Bakı, 2007, s.1-10.

** Trt Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı

The First Combat Pilot of Azerbaijan- Farrukh Gayibov-

Abstract

Ferruh Gayibov was the first Azerbaijani combat pilot. He was the bombardier in Ilya Muromets № 16 bomber aircraft. He joined World War I. He was a relative Aliaga Şihlinski whose name called "the God of Artillery," in the Tsarist army. Ferruh Agha was born in 2 October 1891, in the village of Salahlı Kazakh. He studied at Tbilisi Military School. When he was a first lieutenant, he attacked to the Borianna with the order of West Front Headquarter and bombed German positions and locations in September 12, 1916. Four German bomber aircraft attacked his plane. Gayibov destroyed three of them but his plane got shot and he lost his life. Our translation of "Azərbaycanın İlk Hərbi Təyyarəçisi Ferruh Ağa Gayibov" by Şemistan Nezirli, has revealed Ferruh Agha Gayibov from the depths of history.

Key World: Farrukh Gayibov, Gayibovs, World War I, The Western Front, The pilot, General Aliaga Şihlinski

GİRİŞ

"Kim uçakta uçmamışsa, demek ki, enginliğin esrarengiz güzelliğinden haberi yoktur."

General Aliğa Şihlinski
"Subayın Defteri'nden"

"Biz seleflerimizden külli değil, ateşi koruyup saklamak istiyoruz."

Jan Jores

Her bir kahraman milletin kendisine verdiği kıymeti yükseltir. Şanlı askerlerin kader yolu ve şecaati vatan tarihinin sayfalarını zenginleştirir. Azerbaycan'ın bağımsızlıktan önceki 200 yıllık tarihi Rusya İmparatorluğu ve SSCB ile ilgilidir. Bu durum Azerbaycanlılara

temelinde vatan sevgisini sahiplenmesine engel olmadığı gibi ve diğer halklarla birlikte, Rusya, Ukrayna ve Belarus'un bağımsız olmasında da aktif yer almıştır. 90 yıl önce de, İkinci Dünya Savaşı sırasında da böyle oldu. O zaman üç binden fazla Azerbaycanlı savaş meydanlarında gerçek fedakârlık örneklerini göstermişlerdir. Birinci Dünya Savaşı yıllarında da böyle oldu. Azerbaycanlılar diğer milletlerle omuz omuza eşsiz kahramanlık örnekleri göstermişler. Bunun sonucudur ki, Azerbaycan oğullarının isimleri Sovyet yıllıklarında altın harflerle yazılmıştır. Azerbaycanlıların askeri kahramanlık örnekleri, ayrıca, eski annalarda da yer alıyor. Öyle ki, henüz 800. yılının sonunda ünlü Arap şairi Buhturi Beyrut'ta yayınladığı divanda Azerbaycanlıların mertlik ve cesaretini tarif ediyor, onların gücü ve kılıca bağlılığından hayrete düşüyordu. Geçmişe baktıkça biz bugünkü ve gelecek başarılarımız için ilham alıyoruz. Böyle milli güç, vatanseverlik okuluna dayanarak, topraklarımızın işgalden kurtarılması yolunda da sağlamlaşıyoruz. “Benzersiz kahramanlık” ifadesi, şüphesiz ki, bir şekle bürünmüştür. Fakat ona nefes verilirse, bu ifade gerçek anlamını kazanabilir.

Bunu ilk Azerbaycanlı havacı, Rusya İmparatorluğu'nun hava kuvvetlerinin bünyesinde görev yapmış, çar ordusunun Teğmen Ferruh Ağa Gayıbov'un (1891-1916) kahramanlık tarihi kanıtıyor. Askeri tarihçi, Yarbay Şemistan Nezirlinin kitabı da işte onun hayatı ile ilgilidir. Eski Ağalar neslinin takipçisi Ferruh Ağa Memmedkerim Ağa oğlu Gayıbovun şeceresi ortaçağa, XV. yüzyıla dayanıyor. Bu neslin parlak temsilcilerinden biri de büyük şair Molla Veli Vidadi (Gayıp) (1709-1809)¹'dir.

Yeri gelmişken, seçkin kumandan Aliğa Şihlinskinin eşi ve meslektaşı Nigar hanım Gayıbov'da bu neslin temsilcisidir. O, tarihe ilk Azerbaycanlı hemşire gibi girdi. Rusya İmparatorluğu'nun yazılmamış kanunları Müslümanları subay kadrosuna kabul etmeye izin vermese de, Rus ordusunda “Topçuların Tanrısı” olarak tanınan General Şihlinski, Ferruh Ağa Gayıbov'un ünlü Konstantinov Topçu Okulu'na girmesine yardım etmişti². Böylece, Kazak ilinin Salahlı köyünden olan genç, askeri kariyerinin ilk adımlarını attı. O zamanlar Gayıbov hayatının şimşek kıvılcımı gibi parlak ve bir o kadar da kısa olacağını bilmiyordu.

1913 yılında askeri okulu bitirerek Teğmen rütbesi alan Ferruh Ağa hizmet etmek için 39. topçu Tugayı'nda gönderilir, sonradan ise ünlü “İlya Muromets-16” ekipajına kabul edilir. 25 Eylül 1916 yıl da tüm Rusya gazeteleri “İlya Muromets-16” askeri uçağının dört alınan jetine karşı tek başına yaptığı savaşı yazıyordu. Eşit olmayan bu savaşta cesur pilotlar düşmanın üç uçağını imha ederek, canlı kuvvet ve tekniğine büyük darbeler indirmişler. Maalesef kendileri de bu sırada hayatlarını kaybetmişlerdi. Bu olay 12 Eylül 1916 Vilnius

1Molla Veli Vidadi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: Ebulfez Elçibey, (2012), Ahmed Tantarânî Maragi ve Onun “Tantarânîyye” Kasidesi, Çev.: Muhammet Kemaloğlu, Hikmet Yurdu, Yıl: 5, C: 5, Sayı: 9, Ocak-Haziran, Malatya, 2012, ss. 163-187.

2Topçu General Ali Ağa Şihlinski ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: Kemaloğlu, Muhammet, (2013), Topçu General Aliğa Şihlinski, Akademik Bakış Dergisi, Sayı:37, Temmuz-Ağustos, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, Kırgızistan.

yönünde, Borunı adlı yerde meydana geldi. “İlya Muromets-16” uçağının pilotları- teğmenler D.Makşeyev, M. Rahlin, F. Gayıbov ve O.Karpov’a ölümlerinden sonra IV. dereceli Kutsal Georgi nişanı verildi. Bugün Ferruh Ağa Gayıbov’a taltif olunan beratın sureti Bakü'deki Azerbaycan Tarih Müzesi'nde korunmaktadır. F. Gayıbovun mürettebatı o zaman için bir yenilik olan “İlya Muromets” uçaklarını benimseyen uzun mesafeli ağır bombardmancılar grubunda hizmet ediyordu. Rusya'nın milli gururu sayılan bu uçakları Rus-Baltık fabrikasının havacılık bölümünün şefi İ.İ. Sikorski yapmıştı. Böyle bir uçağın ve kahraman kadronun yok olmasının haberi, asker arkadaşları tarafından büyük bir acıyla karşılanmıştı. Tüm savaş boyunca böyle bir facia sadece bir kadronun başına gelmişti.

Üsteğmenlerin son defa savaşa gönderildiği Minsk bölgesinde onların anısına matem töreni düzenlendi. Kahramanların savaşçı arkadaşları ise onların mezarını arayıp-bulacaklarına söz veriyorlardı. Çünkü artık herkes biliyordu ki, “İlya Muromets-16” nın pilotları asil askere yaraşır bir saygı ile gömüldü. Bu konu ile ilgili Alman uçağından atılmış mektuplarda da bilgiler mevcuttu. Gerçekten de, mezar bulundu, fakat 90 yıl sonra, artık bizim dönemimizde restore edilmiş Almanya'nın Boruna köyünün mezarlığında bulunmakta. Ortaya çıktı ki, düşman pilotların yiğitliğine hayran kalan Almanlar gerçekten de onları var olan askeri geleneklere uygun bir saygıyla defnettiler. Çünkü hava savaşı sırasında Rus üsteğmenleri hiçkimsenin gösteremeyeceği şecaati göstermişlerdi. Bu, Alman ordusunun subayları o kadar müteessir etmişti ki, onlar kahramanlığa saygı göstermek kararı almıştı. Bu mezarlığın bulmak çok uzun zaman aldı. Çok yıllar önce ilk Azerbaycanlı pilotların akrabaları KrevoYa gittilerse de, hayatlarını kaybeden pilotların mezarını bulamadılar. Sadece geçenlerde Rusya uzmanları-Smorgonşınada Birinci Dünya Savaşı'nın tarihini hevesle inceleyen N.Markova, V. Prihaç ve A. Bumay mezarı bulmayı başardılar. Gerçi, artık Azerbaycan, Rusya ve Belarus bu gün tek bir devletin içinde değiller ve bu egemen devletlerin her birinin kendi yeni tarihi ve gelişme yolu var, kahramanlarımız aynı kalır. Şimdi Belçika hükümeti efsanevi uçak kadrosuna anıt yapmaya karar verdi. Kahramanlığın milliyeti olmaz. Bu, öyle bir zirvedir ki, onu sadece muzaffer insanlar hak ve adalet adına, bağımsızlık ve özgürlük adına, en nihayet, her bir halk için önemli olan evrensel değerler adına fethedebilirler. Bizim zengin milli-askeri yıllığımız var. Ferruh Ağa Gayıbov gibi şahsiyetlerin anısı, yeni nesillere Azerbaycan halkının yüceliğini, mertliğini ve yiğitliğini anlamamızı sağlar. Böyle kahramanlar daima bizim kalplerimizde yaşayacaklardır.

Faime Ahundova (Gayıbova)

Halkımızın bahadır oğullarının askeri şöhreti çok-çok eskilerden gelen sağlam köklerle, temellere bağlıdır. Birinci Dünya Savaşı cephelerinde üç binden fazla sıradan, iki yüz kadar da yüksek rütbeli subayımız savaşıyordu. Onların arasında ünlü General Aliğa Şihlinski, Samet bey Mehmandarov, İbrahim Ağa Usubov, Hüseyin Han Nahçıvanski, Feyzulla Mirza Kaçar, Abdulhamid bey Gaytabaşı, Habib Bey Selimov, Emir Kazım Kaçar,

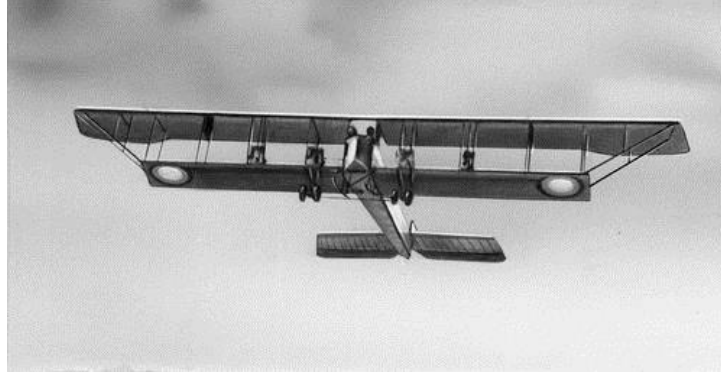
Cevat bey Şihlinski, Muhammed Mirza Kaçar, Dört defa “Mukaddes Georgi”madalyalı, Nijegorod Dragun Alayının Rotmistri (Yüzbaşı) Teymur bey Novruzov, Praporşik (Asteğmen) Lütfeli bey Vekilov, Üsteğmen Osman Ağa Gülmammedov, Kornet Sayad bey Zeynalov ve Pilot Üsteğmen Ferruh Ağa Gayıbov da vardı. Yirmi beş yaşındaki Üsteğmen Ferruh Ağa 12 Eylül 1916’daki hava savaşında yiğitçe ölen ilk Azerbaycanlı havacı oldu. 18 Eylül’de “Petrograd Haberleri” gazetesi şöyle yazıyordu : “Genelkurmay Karargâhı bildiriliyor ki, Batı cephesinde bizim uçaklar Borunı-Krevo ilçesinde düşman birliklerinin arkasına geçmişler”... İsabetli bombardımanlar ile çeşitli mınıtkalar dağıtılmış, düşman depoları ateşe verilmiş. Ayrıca, ulaşım araçları, demiryolu istasyonları, otomobiller bombalanmıştı. Uçuş sırasında üsteğmen Ferruh Ağa Gayıbov kendi kadrosu ile düşman kuvvetlerine karşı savaşmış ve dört Alman uçağını vurup düşürmüştür. Onlar iki “Albatros” uçağını da vurduktan sonra, düşman topraklarına düşerek yok olmuşlardı”.

Ferruh Ağa Memmedkerim Ağa oğlu Gayıbov 2 Ekim 1891’de Kazak kazasının Sınır Salahlı köyünde doğdu. Dört çocuk babası olan Memmedkerim Ağa da askerdi. O, İmparator adına Kafkasya Leyb-Muhafızları Konvoyu süvari birliğinin dördüncü Müslüman taburunun yunkerı idi. 27 Temmuz 1877 yılında imparatorun emri ile düzenli birliklerde uzun yıllar örnek hizmetine göre, ona, teğmen rütbesi verilmiştir. Sonraki yıllarda Memmedkerim Ağa Gayıbov, Kazak ve Yelizavetpol kazalarında mahkeme başkanı, Cavanşir ve Yelizavetpol (şimdiki Gence) illerinde polis ilçe alan reisi olarak görev yapmıştır. 30 Ağustos 1894 de yüksek hizmetine göre, Memmedkerim Ağa Üçüncü Dereceli “Kutsal Stanislav” nişanı ile ödüllendirilmişti. Babasını çok erken kaybeden Ferruh Ağa döneminin büyük eğitimcisi, amcası Samet Ağa Gayıbov’un himayesinde büyümüştür. Doğduğu köy Salahlı’da “Rus-Azerbaycan okulu’nu” bitiren Ferruh Ağa “Topçuların Tanrısı” General Aliğa Şihlinski’nin tavsiyesi ile Tiflis Harbiyeli korpusu okudu. 16 Haziran 1910’da Tiflis Harbiyeli Köprüsünü mükemmel fiyatlarla bitirdikten sonra, Petersburg’daki üç yıllık Konstantin Topçu Okulu’na girdi. O, okulda, keskin zihni, gözle keskin ölçme yeteneği, yiğitliği ile tanınmakta ve yüksek atıcılığına göre birincilik ödül almıştı. Aynı ödül İsviçre’nin “Pavel Bure” firmasında hazırlanmış altın saatten oluşmaktaydı. Ödül-saatin arkasında “Yunker³ Ferruh Ağa Gayıbov, 1913 yılı” sözleri kazınmıştı. Teğmen Ferruh Ağa Gayıbov Konstantin Topçu Okulu’nu mükemmel bir başarıyla bitirmiş ve 6 Ağustos 1913’de Aleksandropoldaki 39. Topçu Tugayı’nda görev yaptı. Birinci Dünya Savaşı başladığında Batı cephesindeki birinci havacılık okuluna gönderilmiştir. Teğmen Gayıbovun hüneri 1916 yılının gazetelerinde, hatta Alman basınında da kendini gösterir. Arşivde saklanan otuz bir numaralı klasörde yirmi beş yaşında ölen ilk Azerbaycanlı pilotun on bir fotoğrafı ve kahramanlığından bahseden ilginç belgeler var. Aralarında General Aliğa Şihlinski’nin “İlk Azerbaycan Pilotu” yazısı özel değere sahiptir. 8 Eylül 1916 yılında Batı cephesi havacılık ordusunun general-binbaşısı Şidlovski, Lazarev yiğit şahinin son hünerinden bahsediyor:

3 Çarlık Rusya’da 1918 yılına kadar kullanılmış ara rütbe.

“... On altıncı uçağın topçu subayı üsteğmen Gayıbov Batı cephesi karargâhının talimatı ile bu yıl 12 Eylül’de Boruniya saldırmış, intendant ve topçu depolarını, havaalanını, 89. Alman ihtiyat birliğinin mevkiilerini bombalamıştır. Rakibin uçaksavar bataryalarının kasırğa gibi ateşine rağmen, Gayıbov kendine özgü büyük cesaretle, Boruni’da düşmanın depo ve karargâhını dağıtıp küle çevirmiştir. Bombardıman sırasında Gayıbov’un uçağına aynı zamanda dört Alman jeti saldırmıştır. Bunlardan ikisi “Albatros”, ikisi ise “Fokker” tipi idi. Eşitsiz savaş zamanı yiğit üsteğmen Gayıbov düşmanın üç savaş uçağını yakmış, kendisi ise aldığı ciddi travmadan uçağı ile beraber yere düşmüş ve ölmüştür. Ertesi gün düşman uçağının attığı kâğıtlarda şöyle yazıyordu, kahramanca çarpışarak ölen üsteğmen Gayıbov’u ve kadrosunu Alman askerleri şerefle gömdüler. Yiğitlikle ölen üsteğmen Ferruh Ağa Gayıbov 1917 yılında ilk kez dördüncü dereceli “Mukaddes Georgi” nişanı ile ödüllendirilmiştir.

Kısa ömründe onurlu savaş yolu geçen Ferruh Ağa’nın kahramanlığı, 8 Kasım 1915’te Üçüncü Dereceli “Kutsal Stanislav” (kılıç ve şerit birlikte), yine aynı yılın 14 Aralık’ında Dördüncü Dereceli “Kutsal Anna” (üzerinde “Yiğitliği için” yazısı ile), 1916 yılında İkinci Dereceli “Kutsal Stanislav” (kılıç ve şerit birlikte) 26 Ocak 1917’de İkinci Dereceli (“Kutsal Anna”, kılıçla birlikte), 14 Mart 1917 ‘de Üçüncü Dereceli (“Kutsal Anna”, kılıç ve bantla birlikte) ve 25 Mart 1917 yılında Dördüncü Dereceli “Mukaddes Georgi” madalyalarına layık görülmüştü. “Mukaddes Georgi” nişanı 1769 yılında imparator II. Yekaterina tarafından tahsis edilmiştir. Rus İmparatorluğu'nun çöküşüne kadar devletin en yüksek askeri nişanı sayılırdı. Madalyanın dört derecesi vardı. Birinci dereceli nişan en yüksek olarak kabul edilirdi. Madalyanın yazısı şöyleydi: “Mükemmel hizmet ve cesurluğa göre”. “Mukaddes Georgi” madalyasına sadece “olağanüstü, özel reşadet, mertlik, mükemmel askeri kahramanlık” gösteren askerler layık görülüyordu. Hemşehrimiz üsteğmen Ferruh Ağa Gayıbova bu şerefli nişan öldükten sonra, 1913 yılının nizamnamesine göre, “Vatan yıllığında ebedileştirilmeye layık, ölümü pahasına başarı göstermiş şahıs olduğu için 25 Mart 1917’de verilmiştir. Ferruh Ağa Gayıbov’un yönettiği dört motorlu “İlya Muromets-16” uçağında dört savaşçı vardı. Bu uçak o zaman için dünyada ilk dört motorlu ağır bombardıman uçağıydı. 1913 yılı sonunda Petersburg “Rus-Baltık” fabrikasında üretimi yapılmıştı. 1914 yılında uçak sadece bir kez yere inerek bin kilometrelik mesafeyi 14 saat 38 dakikada katetmişti. Bu da o zaman için dünya rekoru sayılırdı. “İlya Muromets-16” uçakları Birinci Dünya Savaşında ve iç savaşta düşmana arkadan darbe vurmak için kullanılmıştır. Sırf bu uçakla 26 Ağustos’ta ünlü kaptan pilot-Petro Nesterov Tarana gitmiş ve kahramanca ölmüştür. 12 Eylül 1916 yılında ise hemşehrimiz Ferruh Ağa Gayıbov’un yer aldığı uçak havacılık tarihine bir başka hüner sayfası yazmıştı...

İlya Muromets C-22

“Bu yıl 12 Eylül’de Batı cephesi orduları baş komandanının kurmay başkanının emriyle, Genelkurmay’ın podpolkovniki Brantin’in kumandası altında, “İlya Muromets” tipi iki uçak ve on üç küçük aparattan oluşan hava filosu ile düşman arkasına baskın yapılmıştır. Baskının hedefi düşman yerleşiminin arkasına, on iki verst⁴ mesafedeki küçük Boruna yerleşim birimi ve onun, elde edilen verilere göre, 89. Alman tümeni karargâhının, topçu ve intendant depolarının olduğu dar demir yolunun, ayrıca havaalanının bulunduğu en yakın bölgesi seçilmiştir. Filo düşmanın sınır topçu ateşinin içinden Krevo bölgesini yarıp-geçerek ve onun aviasiyasını sıkıştırarak toplam ağırlığı 100 pud⁵ patlayıcı maddeye kadar olan 78 bomba atmıştır. Filonun genel yapısı... Aşağıdaki şekilde tarif edilmiştir:

Başta iki “Moran-Parasol” ve bir “Vuazen” ile 16. gemi, ardından üç-dört verst cephe boyu mevkiyi uçup-geçen altıya yakın küçük aparatla birlikte Kiyev uçağı gidiyordu; kalan beş uçak, düşman mevzilerine farklı zamanlarda, Krevodan kuzeye ve güneye doğru 10-15 verstedek geniş cepheboyu uçarak geçmiştir...

Üsteğmen Makşeyev’in kumandası altında, yardımcı üsteğmen Rahli’nin, topçu subayı, üsteğmen Gayıbov’un ve gözlemci üsteğmen Karpov’un olduğu 16. gemi eskadranın avangarında hareket ederken, Krevo yakınlarında düşmanın güçlü topçu ateşi ile karşılaşmıştır. Düşmanın dört aparattan, iyi silahlanmış ve daha büyük ve hızlı uçağından oluşan üstün güçleri ile amansız ve düzensiz bir savaşa girmiş, dört düşman uçağına karşı tek kalarak, on altıncı uçak saldırılarını def ede ede, düşman arkasına Boruna’ya doğru hareketini sürdürmüştür. Denk olmayan savaşın son dakikalarında, güçlü topçu ateşi altında, on altıncı uçak, sadece onunla değil, eskadranın arkadan gelen kalan kuvvetleri ile de savaştan

4 Verst (верста, versta), bir Rus uzunluk ölçü birimidir. 1,0668 kilometre ve 3500 feete karşılık gelmektedir.

5 Yaklaşık olarak 432 kiloya denk gelen ağırlık birimi.

kaçınarak, aşağı inen üç düşman uçağının hamlesini def etmeye muvaffak olmuştur. Dördüncü Alman uçağı ise on altıncı uçak üzerinde tur atmış ve öyle görünüyör ki, “ölü” mekânda saklanarak, onu makineli tüfek ateşine tutmuştur. Uçak düşman ateşi altında, Boruna noktasına ulaşınca, görünüyör ki, topçu ateşinden zarar görmüş, ya da, ekipajın bir bölümü düşman uçaklarının tüfek ateşi ile hasar görmüş ve aparat, adı geçen arazide yere çarparak dağılmış, bu zaman tüm pilotlar helak olmuşlardır.

..Geminin düşmesinden sonra dördüncü Alman uçağı de aşağı inmiştir. Topçu subayı üsteğmen Ferruh Ağa Gayıbovun eşsiz sadakate dayanan mertliği ve kararlılığı, eskadranın Kiev gemisinden ve on küçük aparat oluşan temel kuvvetlerine, dört aparatı sıradan çıkarılmış düşman havacıları tarafından direnç görmeden Boruna yerleşim bölgesine doğru düşman yerleşmesine girmek imkânı verirdi. Böylece, on altıncı geminin savaşın kritik anında düşman aviasiyasına düşürdüğü güçlü korku-kargaşa tüm operasyonun başarısına etki etti. Ayrıca, on altıncı geminin topçu subayı üsteğmen Ferruh Ağa Gayıbov kendi kahramanlık şücaetini ölümü ile kanıtladı... Üsteğmen Gayıbov defalarca hayatı için açık tehlike doğuran başarılı uçuşlar yaparak, düşman kamplarına, depo, yol ve istasyonlarına hasar vurmuştur...”.

3 Kasım 1916'da Yarbay Brantin isteğı ile Batı cephesi ordularının Baş Komutan karargâhının General-kvartir-meysteri⁶ görevinin geçici icracısı, sonradan ise Genelkurmay Başkanı tarafından desteklenmiş ve Duma'nın “Mukaddes Georgi” askeri nişanı arşivine gönderilmiştir. Üsteğmen Ferruh Ağa Gayıbovun ölümünden sonra kılıç ve şeritle birlikte Üçüncü Dereceli “Kutsal Anna” nişanı ile taltif edilmesi onaylanmıştır (14.03.1917).

Petrograd Georgi Duması'nın layık gördüğü askeri rütbeler hakkında ordu ve donanma üzere 25 Mart 1917 tarihli emirle “Düşmanla hava savaşında ölen 39. topçu birliğinin Teğmeni Ferruh Ağa Gayıbov 12 Eylül 1916'da “İlya Muromets-16” hava gemisinin topçu subayı olmak üzere, gemi ile Boruna yerleşim bölgesine hamle yapan iki hava gemisinden ve on üç küçük aparat oluşan hava filosu birliğine giderek, düşmanın sınır topçu ateşinin içinden yarıp-geçtiğı, dört Alman uçağı ile amansız savaşa girerek, onları yok etmiştir. Sonra on iki verst düşman arkasına girerek, Boruna'ya yetiştiğı, gemi ile birlikte topçu ateşinden helak olarak, eskadranın temel kuvvetlerine amaca ulaşmak ve düşmana açık tehlike getirmek imkanı verdiği için “Ölümünden Sonra Dördüncü Dereceli “Mukaddes Georgi” nişanı layık

6 General-kvartir meyster idaresi-Azerbaycan Halk Cumhuriyeti ordusunun Baş erkânı harbinin (karargâh) tərkibində mevcud olan idarelerden biri.

görülmüştür “(E.E.İsmayılov’un “Azerbaycanlılar Georgi Kavalideri” kitabı, Moskova, 2005, s.227, 228). General Aliğa Şihlinski’nin şahsi eşyaları arasında nadir bir elyazması var.

“Azerbaycanlılardan İlk Havacı” başlıklı, toplam iki sayfalık yazısını general ölümünden bir yıl (1942 yılında) önce kaleme almış. General Aliğa Şihlinski tek azerbaycanlıdır ki, Ferruh Ağa’nın kahramanlığının tanığı olmuş. O, bu yıl, Batı cephesinde savaşan 10. ordunun Başkomutanı idi. Generalin yazısı gerçeklerle dolu olduğu için, ondan tamamen yararlanıyoruz..

“Birinci Cihan savaşında yirmi beş yaşındaki Ferruh Ağa Gayıbov Azerbaycanlılardan ilk olarak askeri havacılık mesleğini ustalıkla öğrenmişti. Ferruh Ağa “İlya Muromets” denilen büyük bir uçak takımına kabul edilmiş ve “İlya Muromets-16” uçağının kadrosuna dahil olmuştu. Ferruh Ağa bu uçakta topçu subayı görevini ifa ediyordu. O, bombalar düşürüyor, düşmanın çeşitli yapılarını dağıtıyor, hava savaşlarında makineli tüfekle ateş ediyor ve düşmanın mevkiilerinin fotoğrafını çekiyordu. Ferruh Ağa Gayıbov ilk uçuşu sırasında Neman Nehri üzerinde büyük askeri önemi olan köprüyü yıkmış ve böylece Alman birliklerinin ve onların çeşitli askeri yüklerinin taşınmasını hayli geciktirmişti. Almanlar “İlya Muromets-16” uçağını alıp yok etmek istiyorlardı. Onlar defalarca uçaktan kağıt atıp, cephenin kurmay heyetinin bulunduğu Minsk kentine baskın yapacakları söyleyerek bizi korkutuyordular. Almanlar birkaç kez uçup bu şehrin üzerine gelseler de, o zamanki basit uçaksavar topların ateşi sonucu geri dönmeye mecbur olmuşlardı. 12 Eylül 1916 bir grup uçağımız Almanların Vilno tarafındaki cephesine saldırı yapmayı karar verdi. Bu saldırıda on iki hafif uçağımız ve bir “İlya Muromets-16” uçağı yer alıyordu. Az sonra şiddetli hava çarpışması başladı. Almanlar onları sarsan uçağı görünce delicesine çarpışmaya başladılar. Nihayet, Almanlar uçaklarımızın arasına girip, “İlya Muromets-16” uçağını arkadaşlarından ayırdılar. Bu uçağın yiğit pilotları, Almanların dört uçağına karşı bir saat çarpıştı. Sonradan Almanlarşunu itiraf etmeye mecbur kaldılar, Ferruh Ağa Gayıbov’un makineli tüfeği onlara çok ağır kayıplar vermişti. Nihayet, “Albatros” denilen Alman uçaklarından biri “İlya Muromets-16” uçağında yangın çıkarmaya ve uçağı yere düşürmeye muvaffak oldu. Uçaktaki yiğitlerin dördü de yanıp helak olmuştu..

Devlet Dumasının kararı ile uçağın komutanı üsteğmen Dmitri Makşeyev ve son nefesinedek makineli tüfek mermileri ile düşmana saldıran subay Ferruh Ağa Gayıbov “Muzaffer Georgi” nişanı ile ödüllendirilmiştir.”

EKLER-FOTOĞRAFLAR

Ferruh Ağa Gayıbov Konstantin Artilleriya Okulunu Kursiyeri

Üsteğmen Ferruh Ağa Gayıbov,
Peterburg, 1914.

Gayıbov Kardeşler (solda Mehmet Ağa
(1883-1966). Sağda Ferruh Ağa)

Teğmen Ferruh Ağa Gayıbov (sağdan dördüncü) Kursiyer arkadaşları ile. Petersburg. 1913.

Teğmen Ferruh Ağa Gayıbov

Ferruh Ağa Gayıbov (sağdan birinci) Kursiyer arkadaşları ile Petersburg. 1912.

Üsteğmen Ferruh Ağa Gayıbov (sağda) dostu ile.

Konstantin Topçu Okulunun Mezuniyeti, 1913, yukardan ikinci sırada, sağdan üçüncü, Teğmen Ferruh Ağa Gayıbov.

Üsteğmen Ferruh Ağa Gayıbov (soldan birinci) askeri talim zamanı.

Ferruh Ağa'nın fotoğrafının arkasındaki imzası.

Kahramanlıkla hayatını kaybeden Üsteğmen Ferruh Ağa Gayıbovun ölümünden sonra taltif olunduğu "Mükaddes Georgi" Nişanı

Ferruh Ağa Gayıbov – Tiflis Harp Akademisi Kursiyer, 1910.

"İlya Muromets-16" uçak-ekipajının parçalandığı yer. 12 Eylül 1916.

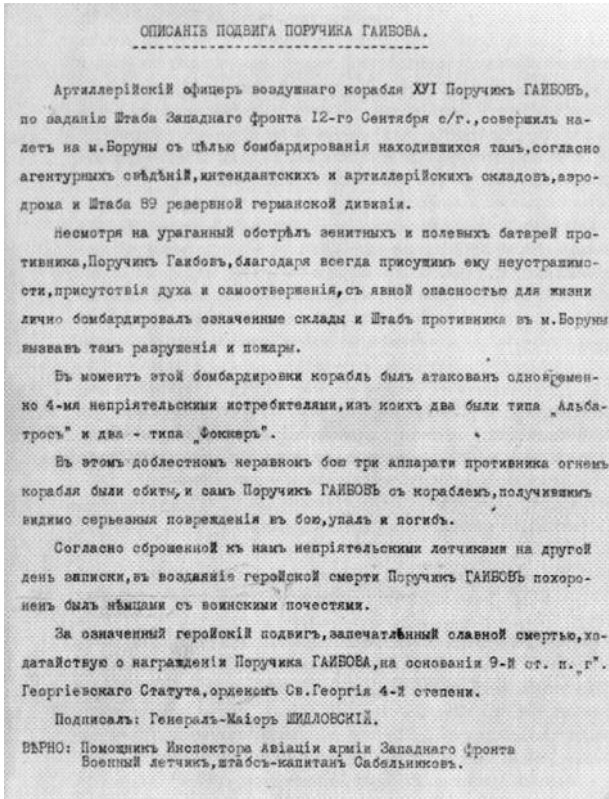

Ferruh Ağa Gayıbovun doğduğu Kazak ilinin Yukarı Salahlı köyü (1977).

Kazak şehri havacılık müzesi Pavel Kutahov tarafından Üsteğmen Ferruh Ağa Gayıbov'un şerefine konmuş 01 uçak heykeli (1973)

Ferruh Ağa Gayibovun kahramanlığını tasvir eden sened.

ŞEMİSTAN NEZİRLİ

Şemistan Nezirli 12 Ağustos 1942 yılında Batı Azerbaycan'ın Loru nahiyesinin Yukarı Köprülü köyünde doğdu. Bakü'de yaşamaktadır.

KİTAPLARI

Vurgun Geçip Bu Yerlerden, Bakü, Gençlik, 1978.

Cumhuriyet Generalleri, İstanbul, Askeri yayıncılık, 1995,

Topografik General İbrahim Ağa Vekilov, Bakü, Zaman Yayınevi, 2002.

General Yadigarov Kardeşleri, Bakü, Şirvannəşr, 2004,

1920 yılında Karabağ Savaşları, Bakü, 2009.

General Aliğa Şihlinski ve Silahdaşları (Harp Tarihinden Araştırmalar), Bakü-2012.

KAYNAKÇA

Elçibey, Ebulfez. (2012). *Ahmed Tantarâni Maragi ve Onun "Tantarâniyye" Kasidesi*, Çev.: Muhammet Kemaloğlu, Hikmet Yurdu Yıl: 5, C: 5, Sayı: 9, Ocak-Haziran, Malatya, s.163-187.

Kemaloğlu, Muhammet. (2013). *Topçu Genaral Aliğa Şihlinski*, Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 37, Temmuz-Ağustos, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, Kırgızistan.